

על המשבר ומתה בשבת, מביאין סבין וקורעין את כריסה ומוציאין את הולד להצילו⁽¹²⁴⁾, שפיקוח⁽¹²⁵⁾ נפש⁽¹²⁶⁾ הוא.

ומקשינן: פשיטא, מאי עביד? מחתך בבשר ב-1 הוא, ואין משום חלול שבת בזה, שאין חיוב אלא בחובל בחי שמוציא דם, אך כאן

וודאי שהעובר מת לפני האם.

124. הקשו התוספות בנדה [מד א ד"ה איהו] שהרי מבואר כאן בסוגיא שבמתה האם מת העובר לפניו, ואם כן, כאן שמתה האם כבר מת העובר ומה שייך להצילו.

ותירצו התוספות שכאן הרי מדובר בישבה על המשבר שכבר נעקר הולד והוא כגופא אחרינא ובוה אינו מת לפניו, ובשיטה מקובצת כאן ביאר, שהרי זה שמת העובר לפניו אמו מבואר בגמרא משום שהטיפה של מלאך המוות נכנסת בו. אך בישבה על המשבר ונעקר לצאת כבר נסתם החיבור לאמו ואיננו ניזון ממנה, והטיפה שנכנסת בה לא מגיעה אליו.

אך רש"י כאן כתב: דזימנין דמיקרי דהיא מייתא ברישא. וביאר המגן אברהם [של י'] שכוונתו לומר, שלפעמים חי העובר גם אחרי מיתת האם, ומשום שזה פיקוח נפש חוששים גם לספק רחוק, ומחללים שבת להצלתו. וכן מבואר בשו"ת רמ"א שגם בלא נעקר העובר לצאת ומתה האם, מחללים שבת להצלתו.

125. כתב הרמ"א [או"ח של ה] שבזמן הזה לא נוהגים כך, כי אין אנחנו בקיאים לדעת מתי היא מיתת האם, וכל זמן שלא ברור שמתה אסור לחתוך כי זה מקרב את מיתתה, וכאשר כבר ברור לנו שמתה שוב כבר מת העובר ואי אפשר להצילו.

126. בשיטה מקובצת הקשה מהמשנה באהלות, האומרת שאשה מעוברת המקשה ללדת, הורגים את העובר שבמעיה לצורך הצלתה, ומוכח מזה שעובר אין לו דין נפש ולכן

מותר להורגו, ואם כן, איך מחללים עליו שבת. ותירץ, שכאן מדובר שכבר הוציא את ראשו, וכבר נחשב נפש, וכמבואר במשנה שם, כי אחרי שהוציא את ראשו אין נוגעים בו, לפי שאין דוחים נפש מפני נפש.

והתוספות בנדה [מד א ד"ה איהו] דנים בעובר שמתה אמו אם ההורגו חייב מיתה, ואמנם הדין הוא שההורג עובר פטור, אבל יש לומר, שבמתה אמו ואיננו תלוי בה שוב הוא כמו ילוד המונח בקופסה, וחייבים עליו.

ורצו התוספות להוכיח מכאן, שמבואר שמחללים שבת על עובר, והרי עובר איננו נפש ואיך מחללים עליו שבת, אלא מוכח, כיון שמתה אמו שוב הוא נחשב שנוולד ולכן מחללים עליו שבת והוא הדין שההורגו חייב. אך דחו התוספות ראייה זו, שיש לומר, שאפילו במתה אמו אין העובר נחשב ילוד, ומכל מקום מחללים עליו שבת כמו שמחללים על גוסס בידי אדם אף על פי שההורגו פטור.

והרא"ש ביומא [פ"ח סי"ג] הביא דברי הבה"ג שמעוברת שהריחה מאכל ביום כיפור מאכילים אותה ממנו גם כשהחשש הוא רק על העובר, והוכיח מזה הרמב"ן שפיקוח נפש של עובר דוחה גם כן את כל התורה, וכמו שמוכח מסוגיא זו שמעוברת שמתה מחללים שבת לצורך הצלת העובר. אך הביא הרא"ש שיש חולקים וסוברים שעל פיקוח נפש של עובר אסור לעבור אסור, וכאן כיון שמתה האם שוב אין הוא עובר אלא ילוד שדלת נעולה בפניו.

הרי שיש כאן שלש שיטות בראשונים בבואור הדין שמחללים שבת להוצאת העובר, לדעת הבה"ג שפיקוח נפש של עובר דוחה את כל האיסורים הרי זה כפשוטו, ולדעות שפיקוח נפש

שהאם מתה אין בה איסור חובל.

ומשנינן: **אמר רבה לא נצרכה להתירו משום פיקוח נפש, אלא להביא סכין דרך רשות הרבים שאיסור הוצאה מרשות לרשות הוא.**

ואכתי קשיא: **ומאי קא משמע לן בזה, דמספיקא של פיקוח נפש, שמא העובר חי, מחללינן שבתא? והרי תנינא כבר: מי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כנעני [שאיין בו היתר פקוח נפש] ספק ישראל, מפקחין עליו את הגל, שאף ספק פיקוח נפש דוחה שבת, ומה בא להשמיענו רב נחמן?**

ומשנינן: **מהו דתימא, דוקא התם הוא שספק דוחה שבת דהוי ליה חזקה דחיותא כי מתחילה היה ודאי חי, אבל הכא בעובר דלא הוי ליה חזקה דחיותא⁽¹²⁷⁾ מעיקרא שעדיין לא נולד, אימא לא נתירנו, קא משמע לן שבכל אופן ספק פיקוח נפש דוחה שבת.**

שנינו במתניתין: **האשה שנהרגה נהנין בשערה.** ומקשינן: **ואמאי? והרי שערות המת איסורי⁽¹²⁸⁾ הנאה נינהו.**

ומשנינן: **אמר רב: באומרת קודם מיתתה — תנו שערי לבתי!**

ותו מקשינן: **אלו אמרה תנו ידי לבתי מי יהבינן לה? אלא איסור הנאה הוא, ומדוע בשער מועלת אמירתה?**

ומשנינן: **אמר רב: כפיאה נכרית.** ואע"ג שקשורה לה ויש להחשיבה כגופה, כיון שאמרה תנו לבתי גילתה דעתה שאין רצונה שתהיה כגופה ותיאסר, והיא כנטולה מחיים.

ומקשינן: **טעמא דאמרה תנו הותרה, הא לא אמרה תנו גופה הוא כיון שקשורה בה ומיתסר בהנאה, והא מיבעיא ליה לרבי יוסי בר חנינא אם כגופה היא או לא?**

דבעי רבי יוסי בר חנינא: שער נשים צדקניות של עיר הנדחת שלא חטאו עם כל בני העיר, מהו? אם כגופן הוא וניצול עמן, או ששער אינו כגופן ונשרף עם כל שלל העיר. דקיי"ל צדיקים שבעיר הנדחת [שלא הודחו עמה] יוצאים ממנה ערומים וכל ממונם נשרף.

ואמר רבא לפרש: כפיאה נכרית קמיבעיא

רק מכח עצמו, ועל זה אין לו חזקה שהוא חי מכח עצמו.

128. הקשה מכאן הרש"ש על דברי התוספות בזבחים [עא ב] שכתבו שעור המת מדאורייתא מותר בהנאה ורק מדרבנן אסור משום גזירה, ואם כן, כל שכן שהשיער שתלוי בעור אין בו איסור הנאה מדאורייתא

וכתב הרש"ש שמצאנו עוד דוגמא כזאת שהשיער חמור יותר מהעור. ובעולת שלמה תירץ, שבעור הראש מודים התוספות שאסור מדאורייתא, שכל מקור התוספות הוא מקדשים

של עובר אינו דוחה איסור צריך לומר שכאן מדובר כשכבר הוציא ראשו, או, כיון שמתה אמו הרי הוא כילוד.

127. לפי השיטות שעל עובר לא מחללים שבת דברי הגמרא מובנים, כי עובר זה איננו יודעים אם הוא כבר נולד וחי. אך לפי השיטות שמחללים שבת על עובר הרי דברי הגמרא תמוהים כי ודאי יש לו חזקת עובר.

וביאר בשו"ת זכר יצחק שכל זמן שאמו חיה הרי חיותו היא אגב אמו ומצילים אותו משום שעומד להיוולד. אך כשמתה אמו שוב הוא חי

ליה לר' יוסי בר חנינא אם היא נשרפת וספקו הוא אם הפאה כגופה או לא, והרי יש לפשוט מרב שאומר שאם לא אמרה תנו אסורה, הרי שהפאה היא כגופה.

ומשנינן: **כי קמיבעיא לה לרבי יוסי ברבי חנינא** אם כגופה או לא זה באופן דתלי הפיאה **בסיכתא** (129) על יתד. אבל, **הכא דברי רב באופן דמחבר לה ולפיכך, טעמא דאמרה תנו** אז לא כגופה היא, **הא לא אמרה תנו**, בזה ודאי גופה הוא ומיתמר.

קשיא ליה לרב נחמן בר יצחק על דברי רב שהעמיד את המשנה בפאה נכרית: **והא אשה דומיא דבהמה** [שנהרגה שהיא אסורה בהנאה, ונאמר יחד במשנה] **קתני. מה התם** בבהמה **בגופיה** מדובר, **אף הכא נמי** באשה

יש להעמיד **בגופיה** ממש ואיך מפרשים שמדובר בפאה נכרית?

אלא אמר רב נחמן לפרש את המשנה: לעולם מדובר בשערה ממש, ומה שקשה שהרי איסור הנאה הוא, אין זו קושיא. זו [אשה] **מיתתה אוסרתה**, וגופה נאסר כי שייך בו מיתה, אבל שער לא שייך בו מיתה כי אינו משתנה על ידי המיתה, ולכן אין בו איסור (130) הנאה מן המת.

וזו [בהמה] **גמר דינח** (131) **אוסרתה** ולא המיתה כמבואר בפסחים: ממשמע שנאמר סקל יסקל השור איני יודע שהוא נבילה ואסורה באכילה, ומה תלמוד לומר "לא יאכל", מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו אסור. וכיון שלא במיתה תלוי האיסור אלא

שאחרי זריקה מותר העור בהנאה. אך עור הראש הרי אינו נפשט ונשאר אסור בהנאה, והוא הדין שבמת עור הראש אסור בהנאה מדאורייתא.

129. בבבאור דברי הגמרא נחלקו הראשונים, רש"י בסנהדרין [ק"ב א] מפרש שתלי בסיכתא הכוונה שאינה נמצאת כלל על האשה אלא תלויה הפאה על יתד, ואילו רב דיבר כשהפאה על האשה ולכן היא כגופה.

אך ביד רמה שם פירש שדברי רב הם כשהפאה מודבקת לגופה בשעווה או בזפת ולכן היא כגופה, ותלי בסיכתא הביאור ששמה האשה יתד קטן מאחורי האוזן ועל זה תלויה הפאה אך איננה מודבקת לגופה, ובזה הסתפק רבי יוסי בר חנינא אם היא כגופה.

130. כך פירש רש"י וכן היא דעת הרמב"ם. אך הרשב"א בתשובה [ח"א של] חולק וסובר ששער המת אסור בהנאה, וכוננת רב נחמן לפרש את המשנה בשער שנתלש מהאשה אחרי

שנגמר דינה ליהרג אך לפני שמתה ושער זה מותר בהנאה, ואף על פי שבהמה שנגמר דינה למיתה ותלש ממנה שער הוא אסור בהנאה, בזה חילק רב נחמן שבבהמה הגמר דין אוסר בהנאה ולכן מה שתולש אחר כך אסור בהנאה. אך באשה רק המיתה אוסרת ומה שנתלש לפני מיתה מותר בהנאה.

ותמה הרשב"א על הרמב"ם שסותר את עצמו בפירוש המשניות שכתב שם ששער המת אסור בהנאה אלא אם כן, אמר תנו, ובליקוטי הלכות כתב על זה שכך מפורש ברבינו גרשום שגם לרב נחמן השער מותר רק כשאמרה מחיים תנו.

131. דעת רבינו תם ששור הנסקל שאסור בהנאה זה רק אחרי שמת אך מחיים מותר בהנאה, ובשיטה מקובצת כאן תמה עליו מדברי הגמרא האלו שמפורש שבבהמה הגמר דין אוסר כבר מחיים.

ולומדים, כמו שעגלה ערופה אסורה בהנאה אף מת אסור בהנאה. **אלא** ודאי שכך כוונת הברייטא, שאין נותנין מפני שנויי המת **אסורין בהנאה** כמת עצמו. ומשמע כרב שמדובר בפאה נכרית, וזהו שבאה הברייטא ללמד שמדובר בפאה ולא בשער ממש.

תניא לוי כוותיה דרב נחמן בר יצחק [שבשער ממש מדובר]: **האשה שמתה נהנין בשערה. בהמה שמתה אסורה בהנאה. ומה הפרש בין זו לזו, זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה ולכן אף שערה בכלל האיסור.**

בגמר דינה, כל מה שמחובר בה נאסר איתה. **תני לוי יש ברייתא כוותיה דרב** שדוקא פאה נכרית הותרה. **ותני לוי כוותיה דרב נחמן בר יצחק** שגם שער ממש הותר.

תני לוי כוותיה דרב: האשה שיוצאה ליהרג ואמרה תנו שערי לבתי נותנין. אבל לא אמרה, ומתה, אין נותנין מפני שהמת אסור בהנאה.

והוינן בה: **פשיטא** שאסור⁽¹³²⁾ בהנאה שלמדים זאת מגזירה שוה שכתוב "ותמת שם מרים". ולגבי עגלה ערופה כתוב "שם"

הדרן עלך הכל מעריכין

שקושיית הגמרא היא שאם כן, שיהיה כתוב מפני שהוא כגופה, ואילו בברייתא כתוב מפני שהמת אסור בהנאה וזה פשיטא.

132. הקשה בשיטה מקובצת, והרי שער המת אין זה פשוט שאסור בהנאה ולדעת רב נחמן הוא באמת מותר בהנאה? ותירץ בשם הרא"ש

פרק אין נערכין

מתניתין:

ביצד?

נתן סלע בעודו עני, שלא היתה אז ידו משגת יותר, ואחר כך העשיר, ועתה ידו משגת לשלם את מלא ערכו, אף על פי כן אינו מוסיף ונותן עתה כלום. שכבר נפטר בנתינה הראשונה. אבל, אם נתן בהיותו עני פחות מסלע⁽¹⁾⁽²⁾⁽³⁾, שכך השיגה ידו,

א. אין בערכין חיוב שהוא פחות מסלע, שאפילו עני, שמתחייב כמו שיעריכנו הכהן שמשגת ידו לשלם, לא נפטר בפחות מזה. ולא יתר על חמישים סלע. שזהו החיוב הגדול שבערכין הכתוב בפרשה [בזכר מבן כ' עד בן ס'].

2. התוספות כתבו, שאם נתן את כל הערך חוץ מסלע ואחר כך העשיר מגלגלים עליו את הכל. וכתבו המנחת חינוך [שנ ט] והרש"ש שלא דוקא אם החסיר סלע, אלא אפילו אם החסיר שוה פרוטה והעשיר, כיון שלא השלים עדיין את ערכו שוב חייב כשעת העושר.

וכן מבואר מהתוספתא [שהובאה בשטמ"ק כ"א] שאומרת שאם היה חייב סלע ונתן רק שלשה דינרים והעשיר מגלגלין עליו את הכל, הרי שגם בחסרון דינר מגלגלין עליו את הכל ולא דוקא בחסרון סלע.

אך בעולת שלמה כתב לדון שיתכן ששם הטעם מכיון שלא נתן בסך הכל סלע ובזה אפילו כשהחסיר פחות מסלע מגלגלים עליו הכל. אך כשנתן סלע יתכן שבזה רק אם החסיר סלע מגלגלים עליו הכל ובפחות מזה לא.

וכתב המנחת חינוך שזה פשוט שאם החסיר פחות משה פרוטה והעשיר שוב לא מגלגלים עליו הכל, כיון שפחות משה פרוטה איננו ממון הרי זה נחשב שהשלים את כל הערך, אלא שיתכן שישאר עליו אותו פחות משה פרוטה חוב להקדש אך בזה לא יגלגלו עליו את הכל.

3. כתב הרמב"ם [פ"ג מערכין ה"ד]: הרי שלא נמצא בידו אין לוקחים ממנו פחות מסלע,

1. כתבו התוספות, שלא דוקא בפחות מסלע והעשיר נותן הכל, אלא גם בהעריכוהו לעשרים ונתן רק תשע עשרה סלעים ואחר כך העשיר, חייב לתת את הערך המלא [כך פירש בברכת הזבח את כוונת התוספות].

וכתב הגרע"א שמבואר כאן בתוספות, שמי שהעשיר אחרי ההערכה חייב כפי עושרו בשעה שנותן את הערך להקדש.

וכן הוכיח מהתוספות בהמשך הסוגיא [ד"ה בעידנא] שכתבו, זה שאמרו עשיר והעני, או עני והעשיר, נותן ערך עשיר, הכוונה היא שהיה עשיר בשעה שהעריכוהו, והעני בשעת נתינה. ולפי זה מתפרש גם עני והעשיר, שהיה עני בשעה שהעריכוהו והעשיר בשעת הנתינה, ועל זה נאמר שנותן ערך עשיר.

הרי מבוארת שיטת התוספות, שאדם אשר העשיר אחרי שהעריכוהו, נותן כפי הישג ידו בשעת הנתינה, וכן הוכיח החזו"א מדברי רש"י לקמן [ח א ד"ה נתן ארבע] שכתב שאם היו לו חמש ונתן רק ארבע ואחר כך העשיר, חייב לתת את כל הערך כפי עושרו בשעת הנתינה.

אך הביא הגרע"א מהתוספות יום טוב שאם העשיר לאחר שהעריכוהו אינו חייב אלא כשעת ההערכה ולא כפי מה שהעשיר אחר כך וכן משמע גם בדברי רש"י לקמן.

שנינו במתניתין: היו בידו חמישה סלעים, ר' מאיר אומר: אינו נותן אלא סלע אחת.

והוינן בה: מאי טעמא דרבי מאיר? למה לא יתן כפי הישג ידו, דהיינו חמישה סלעים שיש לו?

ומשנינן: משום דכתיב "חמישים שקל" בערך זכר מבין כ', וכתוב גם בהמשך הפרשה "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", הרי זו סתירה? אלא, למדים מזה — או חמישים בעשיר, או שקל בעני, שלא מצינו שיעור אחר בתורה.

ומקשינן: ורבנן, הסוברים שלא דוקא שקל, מזה הם דורשים מהפסוק "שקל"?

ומשנינן: ההוא קרא, ל"כל ערכין שאתה מעריך — לא יהו פחותין משקל" הוא דאתא!

אבל היכא דאית ליה יותר חייב לתת, שהרי אמר קרא "על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן", והרי ידו משגת.

ורבי מאיר — ההוא פסוק בא ללמדנו שדין הישג יד ביד הנודר תלוי, ולא ביד הנודר הוא דאתא שעני שאמר "ערך פלוני עשיר עלי" מתחייב סלע בלבד, וזהו "לא תשיג ידו". אבל עשיר שנתחייב בערך פלוני עני חייב את מלוא ערכו.

ומקשינן: ורבנן, מנין להם דין זה שהישג יד תלוי ביד הנודר?

ומשנינן: ברם, לאו ממילא שמעת מינה גם דין זה דהיכא דידו משגת שקול מיניה אף

והעשיר אחר כך, הרי הוא נותן חמישים סלע! שלא נפטר בנתינה הראשונה ועדיין בחיובו הוא.

ב. עני שהעריך את עצמו, והיו בהשג ידו חמש סלעים —

רבי מאיר אומר: אינו נותן אלא סלע אחת! שזהו השיעור הקבוע לכל הנידון בהישג יד, משלם סלע אחת בלבד.

וחכמים אומרים: נותן את חמשת הסלעים כולן! שכפי אשר תשיג ידו הוא מתחייב, ואין שיעורו קבוע.

ג. אין בערכין פחות מסלע, ולא יתר על חמישים סלע! ובגמרא מבואר למה נשנית בבא זו.

גמרא:

שנינו במתניתין "אין בערכין פחות מסלע".

והוינן בה: מנא לן שאין ערך שהוא פחות מסלע?

ומשנינן: דכתיב "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", ודורשים: כל ערכין שאתה מעריך [אף כשהוא נידון בהישג יד] לא יהיו פחותין משקל הקדש, שהוא סלע.

והא דשנינו: "ולא יתר על חמישים סלעים", פשוט הוא, מדכתיב "חמישים" בערכו של איש מבין עשרים עד ששים, ויותר מזה אין בפרשה.

מתוך החמש להתחייבותו השניה יש בידו סלע אחד בלבד, **יצא ידי שתיהן!** ואף אם יעשיר אחר כך כבר נפטר, כי נתן "כפי אשר תשיג ידו".

ומפרשנין: **מאי טעמא?** לפי שכך הוא הדין במי שלווה משני בני אדם ויש בידו לפרוע רק הלואה אחת, שאף על פי שצריך לפרוע תחילה למי שלוה ממנו תחילה, בכל זאת **בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שנגבה וגבה** (4) (5) (6), ואין בעל החוב המוקדם מוציא

יותר מסלע? שזה גם רבנן סוברים ש"אשר תשיג יד הנודר" מלמדנו שדין הישג יד — תלוי ביד הנודר ולא ביד הנידר, שלשון הפסוק משמע כך, ולא צריך ייתור לזה.

אמר רב אדא בר אבהה: היו בהישג ידו **חמש סלעים, ואמר ערכי עלי, וחזר ואמר ערכי עלי,** שמתחייב בשני ערכין, והקדים **ונתן ארבע** להתחייבות השניה, ואחר כך נתן סלע אחד, להתחייבות הראשונה [שכך מעריכו הכהן, כי לאחר שנתן כבר ארבע

מאוחר שקדם וגבה לא גבה, ונאמרו בזה שלשה תירוצים בראשונים.

א. כאן יש בעל חוב אחד על שני החובות והוא ההקדש, וכיון שהגיע הכסף לאותו בעל חוב שוב אין נפקא מינה בזה שהקדים את המאוחר.

ב. כאן מדובר במטלטלין, ובמטלטלין אין שעבוד נכסים ולא מוציאים מהלקוחות, וכמו כן לא מוציאים מבעל חוב מאוחר שקדם וגבה.

ג. ערכין זה מלוה על פה כי מלוה הכתובה בתורה איננה ככתובה בשטר, ולמלוה על פה לא מוציאים את הקרקע מהלקוחות והוא כדין שלא מוציאים מבעל חוב מאוחר שגבה.

ובספר אמרי בינה [הלכות גביית חוב ח] תמה מה בכלל הוקשה לראשונים, והרי כל הדין שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה לא גבה זה רק כשהמלוה גבה מעצמו, אבל אם הלוח נתן מדעתו לבעל חוב המאוחר זה מועיל, וכאן בערכין הרי החייב נתן מרצונו ולכן מה שגבה גבה.

וביאר **האמרי בינה**, כיון שנותן על פי ציווי הכהן אין זה נחשב שהגביה מרצון הלוח. **והרמב"ם** [פ"ג מערכין ה"א] כתב שהטעם שמועיל הגביה לערך השני זה משום "שהערכין אינם כחובות".

וביאר **בקצות החושן** [פג א] בכונתו,

והעשיר נותן חמישים סלע, משמע שקיבלו ממנו פחות מסלע, וכן מבואר בתוספתא המובאת כאן בשטמ"ק.

וכן תמה **המנחת חינוך** מסברא שהרי יתכן שיהיה יותר עני ואפילו את החצי סלע לא יהיה לו, ולמה לא יקחו ממנו לפחות מה שיש לו.

ובספר **ברכת כהן** תירץ, שהרי בלי הערכה אין לו כלל חוב לערכין, וזה שכתב **הרמב"ם** שאי אפשר לעשות הערכה פחות מסלע, וכיון שאין כאן הערכה אין לוקחים ממנו כי כל זמן שאין הערכה איננו חייב באמת.

4. ביאר **בשיטה מקובצת** [בהשמטות] שזה טעם על שניהם שיצא ידי חובתו, כי אם הדין שבעל חוב מאוחר שגבה לא גבה אם כן, לא חלה גביית הערך השני שנתן להקדש כיון שהוא מאוחר ולא יצא ידי חובת השני, ומכיון שזה לא נתפס להקדש הרי הוא חייב לתת הכל לערך הראשון וכשלא נתן הכל לא יצא ידי חובת הראשון.

ועל זה בא הטעם שבעל חוב מאוחר שגבה גבה ולכן יצא ידי חובת שניהם, שמועיל מה שנתן לשניה ושוב כשנותן לראשונה זה השג ידו.

5. **הראשונים** בפרק עשירי בכתובות [הרי"ף והתוספות] תמהו הרי ההלכה היא שבעל חוב

מידו. [באופן שאין שעבוד נכסים וכגון במטלטלין, שיטמ"ק].

וכמו כן בשני ערכים, הערך הראשון הוא כבעל חוב מוקדם, והשני כבעל חוב מאוחר.

ולכן, אם הקדים ונתן ד' לשני נפטר בכך, כי נחשב שאין ידו משגת ליותר מזה. ואף שיש לו באותה שעה חמש, [שהרי עדיין לא נתן לראשון], כיון **בעידנא דיהיב לשניה** הוא **משעבד לראשונה!** [שהרי את ארבעת הסלעים שנתן לשניה הוא היה צריך לתת להתחייבותו הראשונה אלא שבדיעבד אומרים — מה שגבה השני גבה].

ומה שיוצא ידי ראשונה בסלע אחד הוא משום **דבעידנא דיהיב לראשונה תו לית** (7) ליה יותר מכך. שאותם ארבעה סלעים שכבר נתן לערך השני אין להוציאן מיד הקדש בעבור הערך הראשון [ואף שנחשבים כבעל חוב מאוחר הרי כבר נתבאר שמה שגבה גבה].

אבל, אם נתן קודם ד' לראשונה, ואחר כך א-ז סלע אחת לשניה, ידי שניה יצא, כי אחרי שפרע את הד' לראשונה אכן אין ידו משגת לשניה אלא סלע, אבל ידי ראשונה לא יצא, לפי שבשעת נתינה עדיין היו בידו חמש,

שהרמב"ם לשיטתו שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד, ולכן כשנותן לערך השני ונהיה הקדש הרי זה מפקיע את השעבוד של הערך הראשון, אלא שעדיין הוקשה לרמב"ם שאם יפדה משהוא את הקרקע הזאת מההקדש שיחזור ההקדש ויגבה אותה עבור הערך הראשון.

ועל זה תירץ הרמב"ם שהערכין אינם כחובות, וכיון שבשעת גביית הערך הראשון היה השג ידו רק סלע אחד, הרי יצא בזה ידי חובתו, ושוב אינו חייב כלום על הערך הראשון ולא יוציאו את הקרקע מידי זה שיפדה אותה מההקדש.

וכתב עוד הלחם משנה שלכאורה תמוה מדוע היה הרמב"ם צריך לטעמים מדוע כאן בעל חוב מאוחר שגבה גבה, והרי במטלטלין כך הדין בכל החובות שבעל חוב מאוחר שגבה גבה.

ותירץ הלחם משנה שרצה הרמב"ם לפרש שגם בקרקע יהיה הדין כך ועל זה צריך את הטעם שהערכין אינם כחובות.

6. כתב המנחת חינוך שמועיל אם משלם את

הערך מהדברים שמשאירים לו לצורך חיותו ואינו חייב לשלם מהם את הערך. אך אם נתן מהם את הערך יצא ידי חובו אף על פי שאינו חייב.

והחזו"א [כט יח] מסתפק, שיתכן לומר, כיון שאינו חייב לשלם מזה אין זה נתפס בערכין. וכתב, שאפילו אם נאמר שנתפס זה רק כשנותן סלע. אך יותר מסלע ודאי אינו נתפס.

אך תמה מכאן, שמבואר שאם נתן ארבע לשניה זה חל ואף על פי שאין ידו משגת כלום [שהרי חייב הכל לערך הראשון]? ותירץ החזו"א שאחרי שנתן לשניה הרי נפקע החוב לערך הראשון מכיון ששוב אין ידו משגת, וחלים בבת אחת הנתינה לשני והפקעת החוב לראשון ואם כן, באמת ידו משגת לשניה מאחר ופקע החיוב לראשון.

7. הקשו התוספות מהמשנה לקמן שעשיר והעני נותן ערך עשיר, ואם כן, מה בכך שהעני כשנתן לשניה והלא זה עשיר שהעני שחייב בערך עשיר.

וחידשו התוספות, שהכל מתחיל בשעת ההערכה, ועשיר והעני הכוונה שכשהעריכוהו